

თემა IV. მულტიკულტურუზმის საკანონმდებლო ასპექტები

4.1. საერთაშორისო კანონმდებლობაში წარმოდგენილი კროს-კულტურულ ურთიერთობათა საკითხები

საერთაშორისო სამართლებრივი ბაზა უმცირესობათა მონაწილეობისა და უმცირესობათა უფლებებთან დაკავშირებით II მსოფლიო ომიდან მოყოლებული ყალიბდებოდა. ეს ბაზა მოიცავს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროპის საბჭოსა და ევროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის მიერ მიღებულ სამართლებრივ დოკუმენტებსა და საკონსულტაციო ხასიათის რეკომენდაციებს.

ევროპული კონვენცია „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის შესახებ“ (ECHR) იყო ევროპის საბჭოს მიერ 1950 წელს მიღებული პირველი სამართლებრივი ინსტრუმენტი, რომელშიც აღიარებულ იქნა დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი.

1965 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ მიიღო კონვენცია „რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის“ შესახებ. აღნიშნული კონვენცია საქართველოში 1999 წლის 2 ივლისს შევიდა ძალაში და ის ხელმომწერი სახელმწიფოსგან მოითხოვს მათ ტერიტორიაზე მცხოვრები ყველა პირისათვის, რასის, კანის ფერის, ეროვნული თუ ეთნიკური წარმომავლობის ნიადაგზე რაიმე განსხვავების გარეშე, უზრუნველყონ კანონის წინაშე თანასწორობის უფლება.

საქართველომ რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტს ანგარიში წარუდგინა 2011, 2004, 2011 და 2014 წლებში.

1966 წელს სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის 27-ე მუხლში გაერომ შემოიღო პირველი სამართლებრივი დებულება, რომელიც საგანგებოდ ეხება უმცირესობებს, კერძოდ 27-ე მუხლში ვკითხულობთ:

„იმ სახელმწიფოებში, სადაც არსებობენ ეთნიკური, რელიგიური ან ლინგვისტური უმცირესობები, პირებს, რომლებიც ასეთ უმცირესობებს განეკუთვნებიან, არ შეიძლება უარი ეთქვათ უფლებაზე თავისი ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად ისარგებლონ საკუთარი კულტურით, აღიარონ საკუთარი რელიგია და დაიცვან წესები, ან გამოიყენონ თავიანთი მშობლიური ენა.“
(International Covenant on Civil and Political Right. 1966.)

1992 წელს, ცივი ომის დასრულების და უმცირესობათა კონფლიქტების მიმართ ყურადღების გააქტიურების პასუხად, გაერომ მიიღო საკმაოდ მრავალმხრივი დოკუმენტი უმცირესობათა უფლებებთან დაკავშირებით, კერძოდ დოკუმენტში ვკითხულობთ:

„სახელმწიფოებმა უნდა დაიცვან საკუთარ ტერიტორიებზე მცხოვრები უმცირესობების არსებობა და ეროვნული ან ეთნიკური, კულტურული რელიგიური და ლინგვისტური თვითმყოფადობა და მხარი დაუჭირონ მათი თვითმყოფადობის ხელშემწყობი პირობების დაარსებას. სახელმწიფოებმა უნდა განახორციელონ შესატყვისი საკანონმდებლო და სხვა ზომები ზემოხსენებული მიზნის მისაღწევად.“ (United Nations Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. 1992).

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტია ასევე 1992 წელს, ევროპის საბჭოს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია. ის მიზნად ისახავს ევროპის ისტორიული რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვასა და ხელშეწყობას. ქარტიაში გაცხადებულია ის მიზნები და პრინციპები, რომელთა მიღწევისა და დაცვის ვალდებულებას კისრულობენ ხელმომწერი სახელმწიფოები იმ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მიმართ, რომლებზეც ლაპარაკობენ მათ ტერიტორიაზე. ქარტიაში ასევე ჩამოყალიბებულია რიგი კონკრეტული ზომებისა საზოგადოებრივ თუ პირად ცხოვრებაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენების ხელშესაწყობად. ეს ზომები მოიცავს შემდეგ სფეროებს: განათლება, მართლმსაჯულება, ადმინისტრაციული ხელისუფლება და საჯარო სექტორი, მედია, კულტურული საქმიანობა და დაწესებულებები, ეკონომიკური და სოციალური საქმიანობა და საზღვარგარეთის ქვეყნებთან გაცვლა.

1994 წელს მიღებულ იქნა ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის ჩარჩო-კონვენცია (FCNM). ის მრავალმხრივი ინსტრუმენტია, რომელიც იურიდიულ ვალდებულებებს აწესებს და ეხება ზოგადად ეროვნულ უმცირესობათა დაცვას. მისი მიზანია, დაიცვას კონვენციის ხელმომწერი სახელმწიფოების ტერიტორიებზე მცხოვრებ ეროვნულ უმცირესობათა უფლებები. კონვენციის მიზანია, აგრეთვე, ხელი შეუწყოს ეროვნულ უმცირესობათა სრულ და რეალურ თანასწორობას ისეთი პირობების შექმნის გზით, რომლებიც საშუალებას მისცემს მათ, შეინარჩუნონ და განავითარონ საკუთარი კულტურა და თვითმყოფადობა.

ჩარჩო-კონვენციის შესრულების მონიტორინგს ახორციელებს საკონსულტაციო კომიტეტი, რომელიც იღებს ქვეყნების მიერ წარმოდგენილ ანგარიშებს და გამოსცემს დასკვნებსა და რეკომენდაციებს მინისტრთა კომიტეტისათვის წარსადგენად. კონვენციის ხელმომწერი

სახელმწიფოები ამზადებენ ქვეყნის ანგარიშებს იმ მონახაზის გათვალისწინებით, რომელიც გამოცემულია საკონსულტაციო კომიტეტის მიერ სამოქალაქო საზოგადოებასა და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან გასაუბრების შემდეგ. ბევრ სახელმწიფოში ასევე ამზადებენ ე.წ. „ჩრდილოვან ანგარიშებს“. ეს ანგარიშებიც ეყრდნობა საკონსულტაციო კომიტეტის მიერ გამოცემულ მონახაზებს. მონიტორინგის ციკლი ხუთ წელიწადს მოიცავს.

კონვენციის ხელმომწერი ევროპის საბჭოს წევრი და სხვა სახელმწიფოები ითვალისწინებენ იმ ფაქტს, რომ ევროპის საბჭოს მიზანია მის წევრებს შორის უფრო დიდი ერთიანობის მიღწევა იმ იდეალებისა და პრინციპების დაცვის მიზნით, რომლებიც წარმოადგენენ მათ საერთო მემკვიდრეობას; რომ ამ მიზნის მიღწევის ერთ-ერთ მოდელს წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვა და მისი შემდგომი რეალიზაცია.

ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების მთავრობათა მეთაურების მიერ ვენაში 1993 წლის 9 ოქტომბერს მიღებული დეკლარაციის შესრულების მიზნით გადაწყდა მათ ტერიტორიებზე ეროვნული უმცირესობების არსებობის დაცვა; ასევე გადაწყვიტეს, რომ ამ ჩარჩო-კონვენციაში განსაზღვრული პრინციპები განხორციელდეს მხარეთა ეროვნული კანონმდებლობისა და სათანადო სამთავრობო პოლიტიკის მეშვეობით. ჩარჩო-კონვენცია შედგება ხუთი ნაწილისაგან. რომელთაგან პირველ ნაწილში შესულია მუხლები რომელთაგან მნიშვნელოვანია: ეროვნული უმცირესობებისა და იმ პირების უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა, რომლებიც მიეკუთვნებიან ამგვარ უმცირესობებს, წარმოადგენს ადამიანის უფლებების საერთაშორისო მასშტაბით დაცვის შემადგენელ ნაწილს და როგორც ასეთი, არის საერთაშორისო თანამშრომლობის სფერო. ამ ჩარჩო-კონვენციის დებულებების გამოყენება მოხდება კეთილი განზრახვით, ურთიერთგაგებისა და ტოლერანტობის სულისკვეთებით და სახელმწიფოთა შორის კეთილმეზობლობის, მეგობრული ურთიერთობებისა და თანამშრომლობის პრინციპებთან შესაბამისობაში. პირებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობებს, შეუძლიათ ინდივიდუალურად, ისევე როგორც სხვებთან ერთად კავშირში, განახორციელონ ის უფლებები და ისარგებლონ იმ თავისუფლებებით, რომლებიც გამომდინარეობენ წინამდებარე ჩარჩო-კონვენციით უზრუნველყოფილი პრინციპებიდან.

მეორე ნაწილი ძირითადად ეხება იმ ვალდებულებებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ეროვნული უმცირესობების კანონის წინაშე თანასწორობასა და კანონის მიერ მათ თანაბარ დაცვას. ამ მიმართებით აკრძალულია ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილებაზე დაფუძნებული ნებისმიერი დისკრიმინაცია. ასევე აუცილებლობის შემთხვევაში, მხარეები

იღებენ ვალდებულებას მიიღონ ადეკვატური ზომები იმისათვის, რომ ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრების ყველა სფეროში ხელი შეუწყონ მთლიანი და ეფექტური თანასწორობის დამკვიდრებას იმ პირებს შორის, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობას და იმათ შორის, რომლებიც მიეკუთვნებიან უმრავლესობას. ამ მხრივ, ისინი სათანადოდ გაითვალისწინებენ იმ პირების სპეციფიკურ მდგომარეობას, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობებს.

მხარეები იღებენ ვალდებულებას შეუქმნან აუცილებელი პირობები იმ პირებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობებს, მათი კულტურის შენარჩუნებისა და განვითარებისათვის და მათი თვითმყოფადობის ძირითადი ელემენტების, კერძოდ, რელიგიის, ენის, ტრადიციებისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისათვის.

მხარეები წახალისებენ ტოლერანტობისა და კულტურათაშორისი დიალოგის სულისკვეთებას და მიიღებენ ეფექტურ ზომებს მათ ტერიტორიებზე მცხოვრებ ყველა პირს შორის ურთიერთპატივისცემის, ურთიერთგაგებისა და თანამშრომლობის მხარდასაჭერად, კერძოდ, განათლების, კულტურისა და მასმედიის სფეროში, მიუხედავად ამ პირების ეთნიკური, კულტურული, ლინგვისტური ან რელიგიური კუთვნილებისა. შესაბამისად, მიიღებენ ზომებს იმ პირების დასაცავად, რომლებიც შეიძლება დაექვემდებარონ მუქარას ან დისკრიმინაციას, მტრულ დამოკიდებულებას ან ძალადობას მათი ეთნიკური, კულტურული, ლინგვისტური ან რელიგიური კუთვნილების გამო.

მხარეები იღებენ ვალდებულებას აღიარონ, რომ თითოეულ პირს, ვინც მიეკუთვნება ეროვნულ უმცირესობას, აქვს უფლება გამოამჟღავნოს მისი რელიგია ან რწმენა და შექმნას რელიგიური დაწესებულებები, ორგანიზაციები და ასოციაციები; ასევე აღიარებენ თითოეული იმ პირის გამოხატვის თავისუფლებას, რომელიც მიეკუთვნება ეროვნულ უმცირესობას. მხარეები ხელს არ შეუშლიან იმ პირების მიერ ბეჭდვითი მასმედიის საშუალებების შექმნას და გამოყენებას, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობებს. რადიო და სატელევიზიო მაუწყებლობის სამართლებრივ ჩარჩოებში ისინი მაქსიმალურად უზრუნველყოფენ მასმედიის საშუალებების შექმნისა და გამოყენების უფლებას იმ პირებისათვის, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობებს.

იმ ადგილებში, სადაც ტრადიციულად ან დიდი რაოდენობით ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილი პირები ცხოვრობენ, თუკი ეს პირები მოითხოვენ და სადაც ეს მოთხოვნა პასუხობს რეალურ საჭიროებას, მხარეები ეცდებიან მაქსიმალურად უზრუნველყონ ისეთი პირობები,

რომლებიც შესაძლებელს გახდიან უმცირესობის ენის გამოყენებას ამ პირების და ადმინისტრაციულ ორგანოებს შორის ურთიერთობებში; ასევე უზრუნველყოფენ უმცირესობის ენობრივი ნიშნების, წარწერების და სხვა პირადი ხასიათის ინფორმაციის გამოყენებას, რომელიც შესაძლებელი იქნება საზოგადოებისათვის.

მიიღებენ ზომებს განათლებისა და მეცნიერული კვლევის სფეროში თავიანთი ეროვნული უმცირესობებისა და უმრავლესობის კულტურის, ისტორიის, ენისა და რელიგიის ცოდნის გასაღრმავებლად. ამ კონტექსტში, მხარეები უზრუნველყოფენ მასწავლებელთა პროფესიული მომზადებისა და სახელმძღვანელოებისადმი ხელმისაწვდომობის ადეკვატურ შესაძლებლობებს და ხელს შეუწყობენ კონტაქტებს სხვადასხვა საზოგადოებრივი ჯგუფების მოსწავლეებსა და მასწავლებლებს შორის.

მხარეები ვალდებულია იღებენ უზრუნველყოფნა ყველა დონის განათლებისადმი თანაბარი ხელმისაწვდომობა იმ პირებისათვის, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობებს.

მხარეები შექმნიან აუცილებელ პირობებს ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილი პირების ეფექტური მონაწილეობისათვის კულტურულ, სოციალურ და ეკონომიკურ ცხოვრებასა და იმ საზოგადოებრივ საქმეებში, რომლებიც კერძოდ მათ ეხებათ.

ჩარჩო-კონვენციის მესამე ნაწილში, კონვენციის პრინციპებიდან გამომდინარე, მოცემულია ეროვნული უმცირესობების უფლებები და თავისუფლებები იმ ზომით, რითაც ისინი წარმოადგენენ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის შესაბამისი დებულების საგანს.

მეოთხე ნაწილი ძირითადად მოიცავს ორგანიზაციულ საკითხებს, რომლის მიხედვით ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი ზედამხედველობას გაუწევს მხარეების მიერ ამ ჩარჩო-კონვენციის განხორციელებას. მხარეები, რომლებიც არ არიან ევროპის საბჭოს წევრები, მონაწილეობას მიიღებენ განხორციელების მექანიზმში, განსაზღვრული პირობების შესაბამისად.

მეხუთე ნაწილი ეძღვნება ჩარჩო-კონვენციის განხორციელების იურიდიულ საკითხებს, რაც დაკავშირებულია მისი ძალაში შესვლისა თუ ცალკეულ ტერიტორიებზე მისი გავრცელების საკითხებთან.

საქართველომ ანგარიში 2007 წლის 16 ივლისს წარმოადგინა, ხოლო საკონსულტაციო კომიტეტის პირველი დასკვნა 2009 წლის 19 მარტს მიიღეს. შემდეგ, 2009 წლის 16 ნოემბერს, საქართველოს ხელისუფლებამ წარმოადგინა სახელმწიფოს კომენტარები. შემდეგი ანგარიში კი საქართველომ 2012 და 2015 წლებში წარმოადგინა.

ეუთო პირველი საერთაშორისო ორგანიზაცია იყო, რომელმაც ჯერ კიდევ 1989 წელს საგანგებო ყურადღება დაუთმო ეროვნულ უმცირესობათა უფლებებისა და მონაწილეობის საკითხს. 1990 წელს კოპენჰაგენში გამართული „ჰუმანური განზომილების“ შესახებ კონფერენციის დასკვნითი დოკუმენტის სახით ორგანიზაციამ მიიღო ე.წ. „კოპენჰაგენის დოკუმენტი“, რომლის IV ნაწილში (მუხლები 30–40) ჩამოყალიბებულია რიგი პირობებისა და მოთხოვნებისა ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების დაცვისა და ხელშეწყობისათვის.

1992 წელს, ჰელსინკში გამართულ შეხვედრაზე, მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის ინსტიტუტის დაარსების თაობაზე. ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის მანდატი მხოლოდ დიპლომატიურია. მისი ფუნქციაა, იმუშაოს კონფლიქტების თავიდან აცილებასა და ადრეულ გაფრთხილებაზე.

ეროვნულ უმცირესობათა პირველი კომისარი ეუთომ 1992 წელს დანიშნა უშიშროების მხრივ არსებული სიტუაციის მონიტორინგის მიზნით ეუთო–ს იმ წევრ ქვეყნებში, რომლებშიც ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხები საფრთხეს უქმნიდა მშვიდობასა და სტაბილურობას როგორც თავად სახელმწიფოსა და მეზობელ ქვეყნებში, ისე მთლიანად რეგიონში. ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი მუშაობს კონფიდენციალურობის პირობით, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი ერთვება პრობლემებში გაუხმაურებელი დიპლომატიის მეშვეობით, შესაბამისად, ამ თანამდებობის პირი არ გამოსცემს სამართლებრივ დოკუმენტებს ან დასკვნებს და არ აქვეყნებს რაიმე დეტალებს ამა თუ იმ ქვეყნების შესახებ. კომისარს უფლება აქვს, გაუზიაროს შეშფოთების გამომხატველი წერილები წევრ სახელმწიფოთა მთავრობებს და გასცეს რეკომენდაციები ქვეყნებისათვის, ასევე თემატური რეკომენდაციები უმცირესობათა საკითხებში ექსპერტების მიერ მომზადებულ დოკუმენტებზე დაყრდნობით.

ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლეს კომისარს შემდეგი თემატური რეკომენდაციები აქვს გაცემული:

1. ჰააგის რეკომენდაციები ეროვნულ უმცირესობათა განათლების უფლებებთან დაკავშირებით (1996).
2. ოსლოს რეკომენდაციები ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივ უფლებებთან დაკავშირებით (1998).
3. ლუნდის რეკომენდაციები საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ეროვნულ უმცირესობათა ქმედით მონაწილეობასთან დაკავშირებით (1999).
4. ვარშავის სახელმძღვანელო პრინციპები საარჩევნო პროცესში ეროვნულ უმცირესობათა

მონაწილეობის ხელშეწყობასთან დაკავშირებით (2001).

5. სახელმძღვანელო პრინციპები სამაუწყებლო მედიაში ეროვნულ უმცირესობათა ენების გამოყენებასთან დაკავშირებით (2003).

6. რეკომენდაციები მულტიეთნიკურ საზოგადოებაში უშიშროების ზომებთან დაკავშირებით (2006).

7. ბოლზაბოს/ბოზენის რეკომენდაციები სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებში ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებით (2008).

ჰააგის რეკომენდაციები (1996) ეროვნულ უმცირესობათა განათლების უფლებებთან დაკავშირებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ჰააგის რეკომენდაციების მიზანია ეროვნულ უმცირესობათა განათლების უფლებების გათვითცნობიერებისა და მათ მიმართ მიდგომის გაუმჯობესების დახმარება. კერძოდ, პირველ პუნქტში ყურადღება გამახვილებულია საკუთარ ენაზე განათლების მიღების და ამავდროულად, ფართო საზოგადოებაში ინტეგრირების მეშვეობით თვითმყოფადობის შენარჩუნების მნიშვნელობაზე. ეროვნულ უმცირესობათა უფლებებთან დაკავშირებული საერთაშორისო მოთხოვნებისა და ზომების დაკმაყოფილების მნიშვნელობის აღიარებასთან ერთად, ჰააგის რეკომენდაციები ყურადღებას ამახვილებს დეცენტრალიზაციასა და მონაწილეობაზე, საჯარო და კერძო დაწესებულებებზე, ასევე უმცირესობათა განათლებაზე დაწყებით და საშუალო დონეებზე, პროფესიული განათლების სკოლებსა და მესამე ეტაპის განათლებაზე. განათლების პროცესი აღქმულია პროცესად, რომელსაც აქვს სახელმწიფოში არსებულ სხვადასხვა თემს შორის ურთიერთგაგებისა და პატივისცემის წარმატებით განმტკიცების პოტენციალი.

ოსლოს რეკომენდაციებში ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივ უფლებებთან დაკავშირებით მოცემულია მცდელობა, განიმარტოს უმცირესობათა ენობრივი უფლებების არსი, რომლებსაც ზოგადად ეხება საქმე იმ სიტუაციებში, რომლებშიც ჩართულია ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი. გარდა ამისა, სტანდარტები იმგვარად არის განმარტებული, რომ უზრუნველყოფილი იქნეს მათი თანმიმდევრული მოქმედება. ეს რეკომენდაციები დაყოფილია ქვეთავებად, რომლებიც ეხება ენასთან დაკავშირებულ იმ საკითხებს, რომლებიც თავს იჩენს ხოლმე პრაქტიკაში. რეკომენდაციები დეტალურად არის განმარტებული თანდართულ განმარტებით დოკუმენტში, რომელშიც მოცემულია მკაფიო მითითება შესატყვის საერთაშორისო სტანდარტებზე.

ლუნდის რეკომენდაციები (1999) საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ეროვნულ უმცირესობათა

ქმედით მონაწილეობასთან დაკავშირებით ასევე განსაკუთრებით საინტერესოა.

ლუნდის რეკომენდაციების მიზანია საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ეროვნულ უმცირესობათა ქმედითი მონაწილეობის გაძლიერების მიზნით საგანგებო ღონისძიებების დამკვიდრების წახალისება და ხელშეწყობა.

ვარშავის სახელმძღვანელო პრინციპები საარჩევნო პროცესში ეროვნულ უმცირესობათა მონაწილეობის ხელშეწყობასთან დაკავშირებით (2001) ამ სახელმძღვანელო პრინციპების მიზნებია:

- გადაწყვეტილებათა მიმდებ სახელმწიფო დაწესებულებებში ეროვნულ უმცირესობათა ქმედითი მონაწილეობის უზრუნველყოფა გაფართოებული წარმომადგენლობითობის მეშვეობით;
- ყველა დაინტერესებული მხარის ინფორმირება:
 - ✓ რეკომენდაციების ამოქმედების მხრივ სახელმწიფოსთვის არსებული ვარიანტების შესახებ;
 - ✓ სხვადასხვა ვარიანტის დადებითი და უარყოფითი მხარეების შესახებ;
- აღნიშნული ვარიანტების რეალიზებისათვის კონსტიტუციური, საკანონმდებლო და ინსტიტუციური საშუალებების შესახებ რჩევების მიცემა;
- ეუთოს წევრი ქვეყნებისათვის დახმარების გაწევა იმ სტანდარტების პრაქტიკული გამოყენების თანმიმდევრულობის უზრუნველყოფაში, რომლებზე დაყრდნობითაც შემუშავდა ლუნდის რეკომენდაციები.

სახელმძღვანელო პრინციპები სამაუწყებლო მედიაში ეროვნულ უმცირესობათა ენების გამოყენებასთან დაკავშირებით (2003).

უმცირესობათა ენების გამოყენება კომუნიკაციის საშუალების სახით სამაუწყებლო მედიაში ძალზე მნიშვნელოვანი საკითხია. რიგ ქვეყნებს მიღებული აქვთ ზომები ამ გამოყენების შესაზღვრად, ჩვეულებრივ ისეთი კანონმდებლობის შემოღების გზით, რომელიც ადგენს კვოტებს გარკვეულ ენაზე მაუწყებლობის დროისათვის – ამ პრაქტიკამ რიგ ქვეყნებში ნეგატიური რეაქცია გამოიწვია უმცირესობებს შორის, ვინაიდან მაუწყებლობის შესაძლებლობები შეზღუდულია. აღნიშნული სახელმძღვანელო პრინციპების მიზანია, წახალისოს და ხელი შეუწყოს სახელმწიფოებს საგანგებო ზომების შემოღებაში ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებული დაძაბულობის შესამსუბუქებლად. სახელმძღვანელო პრინციპები მიზნად

ისახავს, უზრუნველყოს სახელმწიფოებისათვის გარკვეული პრაქტიკული ხელმძღვანელობა ისეთი პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემუშავებაში, როლებიც პატივისცემით მოეპყრობა და გაითვალისწინებს საერთაშორისო მასშტაბით აღიარებული სტანდარტების არსს და სულისკვეთებას და შეეძლება დააბალანსოს და დააკმაყოფილოს მოსახლეობის ყველა სექტორის, მათ შორის ენობრივი უმცირესობებისადმი კუთვნილი პირების, საჭიროებები და ინტერესები.

რეკომენდაციები მულტიეთნიკურ საზოგადოებაში უშიშროების ზომებთან დაკავშირებით (2006)

ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესმა კომისარმა აღმოაჩინა, რომ რიგ სახელმწიფოებში არ არსებობს ინსტიტუციური მექანიზმები პოლიციასა და ეროვნული უმცირესობებისადმი კუთვნილ პირებს შორის ურთიერთქმედებისა და თანამშრომლობის ხელშესაწყობად. მულტიეთნიკურ საზოგადოებაში მუშაობისათვის შესაფერისი ტრენინგის არარსებობის, პოლიციის მონოეთნიკური შემადგენლობისა და დისკრიმინაციული პრაქტიკის პირობებში ეროვნულ უმცირესობათა თემებში რიგ სიტუაციებში პოლიციის მიმართ ნეგატიური რეაქცია შეინიშნება, რაც ხშირად კონფლიქტის კატალიზატორიც კი გამხდარა. ამის საპირისპიროდ, ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესმა კომისარმა შენიშნა, რომ სხვა სახელმწიფოებში მცდელობებს, რომ პოლიცია ქვეუღიყო იმ საზოგადოების უფრო წარმომადგენლობით ორგანოდ, რომელსაც ემსახურება, ასევე პოლიციასა და ეროვნული უმცირესობებისადმი კუთვნილ პირებს შორის ურთიერთობის ხელშემწყობ მცდელობებს არა მარტო განუმტკიცებიათ ინტერეთნიკური ურთიერთობები, არამედ, ასევე, გაუზრდიათ პოლიციის საოპერაციო ეფექტიანობა. ამ რეკომენდაციების ძირითადი საკითხია, რომ პოლიციის სათანადო მუშაობა მულტიეთნიკურ საზოგადოებაში დამოკიდებულია პოლიციასა და უმცირესობებს შორის ნდობაზე დამყარებული ურთიერთობის ჩამოყალიბებაზე, რეგულარულ კომუნიკაციასა და პრაქტიკულ თანამშრომლობაზე.

ბოლზაბოს/ბოზენის რეკომენდაციები სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებში ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებით (2008).

რეკომენდაციები სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებში ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებით, უპირველეს ყოვლისა, ითვალისწინებს, რომ საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, უმცირესობის უფლებების მიმართ პატივისცემა და მათი დაცვა იმ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობაა, რომელშიც უმცირესობა ცხოვრობს. მეორე: სხვა სახელმწიფოები შეიძლება

დაინტერესებულნი იყვნენ უცხოეთში მცხოვრებ უმცირესობათა ჯგუფების კეთილდღეობით, განსაკუთრებით იმ ჯგუფებისა, რომლებთანაც ისინი დაკავშირებულნი არიან ეთნიკური, კულტურული, ლინგვისტური ან რელიგიური იდენტურობით ან საერთო კულტურული მემკვიდრეობით. მაგრამ ეს, საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, არ ანიჭებს და არ გულისხმობს მათ უფლებას, განახორციელონ იურისდიქცია სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მცხოვრებ ხალხზე.

საინტერესოა ასევე საერთაშორისო კანონმდებლობაში ინტერკულტურული განათლების მიმართულებით არსებული საკითხები. ინტერკულტურული განათლების დიდ მნიშვნელობაზე მიუთითებს მთელი რიგი დეკლარაციები, დადგენილებები, გადაწყვეტილებები თუ სხვადასხვა დოკუმენტაცია, რომლებიც ქმნიან მულტიკულტურული საზოგადოების არსებობისა და განვითარების საკანონმდებლო ბაზას.

1948 წელს გენერალური გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებულ იქნა „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“, დეკლარაციის 26.2 მუხლი პირდაპირ ინტერკულტურულ ფასეულობებსა და განათლების საკითხებს ეხება. მასში ვკითხულობთ, რომ განათლება მიმართული უნდა იყოს ადამიანის პიროვნების სრული განვითარებისკენ და ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების პატივისცემისაკენ.

კიდევ ერთი საერთაშორისო დოკუმენტი, რომელიც აღიარებს ღირებულებებისა და კულტურული თვითგამოხატვის აუცილებლობას, მიღებულ იქნა 2005 წლის ოქტომბერში, იუნესკოს 32-ე გენერალური კონფერენციის მიერ. ეს იყო კონვენცია „კულტურული თვითგამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვა და ხელშეწყობა“-ს შესახებ. 2007 წელს, ის ძალაში შევიდა ორმოცდათექვსმეტზე მეტ ქვეყნასა და ევროპის რეგიონში. მომდევნო წელს ქვეყნების რიცხვი ოთხმოცამდე გაიზარდა, რაც მსოფლიოს მოსახლეობის ნახევარზე მეტს წარმოადგენს. აღნიშნული კონვენცია განამტკიცებს კავშირს კულტურას, განვითარებასა და დიალოგს შორის, ამასთანავე, ქმნის კულტურის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის განვითარების მექანიზმებს. ამ მხრივ, ის ადასტურებს სახელმწიფოს სუვერენულ უფლებას შეიმუშაოს კულტურის პოლიტიკა „კულტურული თვითგამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვისა და ხელშეწყობის“ მიზნით, რათა შექმნან, აწარმოონ, გაავრცელონ, გაანაწილონ და ხელმისაწვდომი გახადონ კულტურული თვითგამოხატვის საკუთარი ფორმები, ამასთან სათანადო ყურადღება დაუთმონ ქალების, ასევე სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების განსაკუთრებულ პირობებსა და მოთხოვნილებებს, იმ პირთა ჩათვლით, რომლებიც უმცირესობებსა და მკვიდრ ხალხებს

განეკუთვნებიან (მუხლი7). კონვენცია ასევე ხაზს უსვამს კულტურის როლს მდგრადი განვითარების პროცესში (მე-13 მუხლი), მხარს უჭერს სამოქალაქო საზოგადოების აქტიურ მონაწილეობას მიზნების მიღწევის საკითხში (მე-11 მუხლი), ცენტრალურ ადგილს უთმობს საერთაშორისო თანამშრომლობისა და სოლიდარობის განმტკიცებას (მე-12-მე-19 მუხლები). დოკუმენტში ასევე ხაზგასმულია „ინტელექტუალური საკუთრების უფლებათა მნიშვნელობა კულტურის სფეროში მოღვაწე ადამიანების მხარდასაჭერად“ და დადასტურებულია, რომ „აზრის, შეხედულებათა გამოხატვის და ინფორმაციის თავისუფლება, ისევე როგორც მედიის მრავალფეროვნება, ხელშემწყობ პირობებს უქმნის კულტურულ თვითგამოხატვას საზოგადოებაში“ (პრეამბულა). „კულტურული თვითგამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვისა და ხელშეწყობის შესახებ“ კონვენციის მიღების შემდგომ, იუნესკოს ხელთ არის კულტურის სფეროში მოქმედი ნორმატიული დოკუმენტების კომპლექსური კრებული, რომლებიც არეგულირებენ კულტურული მრავალფეროვნების დაცვასა და ხელშეწყობას (უძრავი, მოძრავი და არამატერიალური, მათ შორის კულტურული თვითგამოხატვის ტრადიციული ფორმები). კულტურის სფეროს სამი ძირითადი კონვენცია – „მსოფლიო ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ“ (1972 წელი), „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ“ (2003 წელი) და „კულტურული თვითგამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვისა და ხელშეწყობის შესახებ“ (2005 წელი) – წარმოადგენენ იუნესკოს მოღვაწეობის კომპლექსურ სამართლებრივ ბაზას კულტურული მრავალფეროვნების დაცვის სფეროში. იუნესკოს გააჩნია ორგანიზაციის წესდებით გათვალისწინებული ისეთი მიზნების მიღწევისათვის აუცილებელი ნორმატიული ბაზა, როგორცაა, „კულტურული მრავალფეროვნების შენარჩუნება“ და „ზეპირი და გამომსახველობითი გზით იდეების თავისუფალი გავრცელების ხელშეწყობა“.

4.2. მულტიკულტურალიზმის ინდექსი

მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკის ინდექსი არის სამეცნიერო კვლევითი პროექტი, რომელიც აკვირდება მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკის განვითარებას 21 დასავლეთის დემოკრატიაში. ინდექსი შემუშავებულია და პროექტს ხელმძღვანელობს კანადელი მეცნიერი უილ კიმლიკა. პროექტი მიზნად ისახავს ინფორმაციის მიწოდებას მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკის შესახებ სტანდარტიზებულ ფორმატში, რომელიც ეხმარება შედარებით კვლევას და ხელს უწყობს სახელმწიფო-უმცირესობათა ურთიერთობების გააზრებას. პროექტი

ითვალისწინებს ინდექსს მონაცემებს დროის სამ წერტილში - 1980, 2000, 2010 და სამი ტიპის უმცირესობებისთვის: ინდექსი დაკავშირებული ემიგრანტთა ჯგუფებთან, დაკავშირებული ისტორიულად ეროვნულ უმცირესობებთან და რომელიც ეხება ძირძველ-აბორიგენ მოსახლეობას. მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკის ინდექსი და დამხმარე დოკუმენტაცია თავისუფლად არის ხელმისაწვდომი მკვლევარებისთვის, საჯარო მოხელეებისთვის, ჟურნალისტებისთვის, სტუდენტებისათვის, აქტივისტებისთვის და ამ თემით დაინტერესებული სხვა პირებისთვის.

თითოეულ საკვლევ ქვეყანაში გამოიყენება 8 ინდიკატორი, რომლითაც ხდება მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკის ხარისხის გაზომვა და შესაბამისად ენიჭება მათ 0 დან 8 ქულამდე.

კვლევის შედეგები ადვილად ხელმისაწვდომია. ამრიგად, ადვილი დასადგენია თუ რომელი ქვეყანა გამოირჩევა მულტიკულტურალიზმის მაღალი ხარისხით, რომელს აქვს მაღალი კოეფიციენტი და პირიქით. ნიმუშად განვიხილოთ ავსტრალია რომლის მონაცემები კვლევის ბოლო 3 დეკადისთვის ყველაზე მაღალ კოეფიციენტს 8-ს აჩვენებს.

1. მულტიკულტურალიზმის კონსტიტუციური და საკანონმდებლო განმტკიცება ცენტრალურ, რეგიონალურ და მუნიციპალურ დონეზე.

1977 წელს ავსტრალიის მთავრობამ მიიღო რეკომენდაცია, რომლის მიხედვითაც ქვეყანას უნდა მიეღო მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკა ოფიციალურად. პირველი ამგვარი დოკუმენტი ავსტრალიაში, რომელიც ოფიციალურად ამკვიდრებდა მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკას მიღებულ იქნა 1978 წელს. ამ დოკუმენტის მიღებიდან შემდგომ მისი შესრულების ანგარიშებში ჩანს, რომ ქვეყანამ აშკარად მიაღწია წარმატებას ამ მიმართულებით. 2003 წელს კი ავსტრალიის მთავრობამ მიიღო დოკუმენტი: „მულტიკულტურული ავსტრალია“, რომელიც აწესებდა სტრატეგიულ მიმართულებას მომდევნო 3 წლის პერიოდში.

ქვეყანაში ასევე შექმნილია სპეციალური იმიგრაციისა და მოქალაქეობის დეპარტამენტი, რომელიც პასუხისმგებელია მულტიკულტურალიზმის შესახებ არსებული დოკუმენტების იმპლემენტაციის მიმართულებით. შექმნილია ასევე ავსტრალიის მულტიკულტურალიზმის მრჩეველთა საბჭო, რომლის უმთავრესი ფუნქცია არის მთავრობისათვის რჩევების მიცემა იმიგრანტთა სოციალური და სამოქალაქო მონაწილეობის საკითხების შესახებ.

ავსტრალიაში მულტიკულტურალიზმის პოლიტიკა განმტკიცებულია ცენტრალურ, რეგიონალურ და ადგილობრივ დონეებზე.

2. მულტიკულტურალიზმის მიღება სკოლის სასწავლო გეგმაში განათლების საკითხზე

ავსტრალიაში პასუხისმგებელია თითოეული შტატი. გარდა იმისა, რომ ქვეყნის კონსტიტუციაში კულტურათა შორის გაგებასა და ენის საკითხებზე არის ყურადღება გამახვილებული, მისი განსაკუთრებული ელემენტია ანტირასიზმზე დაფუძნებული განათლების აუცილებლობის შესახებ ხაზგასმა.

1978 წელს ავსტრალიის მთავრობამ დანერგა მულტიკულტურალიზმის კონცეფცია განათლების სფეროში და დამტკიცებულ იქნა მულტიკულტურალიზმზე დაფუძნებული სასკოლო სასწავლო გეგმა. ამ გეგმის ნაწილი იყო არაერთი საგანმანათლებლო პროგრამა, რომლებიც რასიზმისა და სხვადასხვა კულტურების მიმართ არსებული სტერეოტიპების წინააღმდეგ იყო მიმართული. 1980-იან წლებში ქვეყანაში ამ მიმართულებით იყო გარღვევა, რადგან ფედერალურმა მთავრობამ შეწყვიტა მულტიკულტურული განათლების პროგრამის დაფინანსება, მაგრამ მომდევნო წლებში საზოგადოების დაჟინებული მოთხოვნით ეს დაფინანსება იქნა აღდგენილი.

ქვეყანაში მულტიკულტურალიზმის კონცეფცია ინტეგრირებულია სასკოლო პროგრამებში შტატების დონეზეც. მაგალითად: ვიქტორიას შტატში, ვიქტორიას მულტიკულტურული აქტი ითხოვს, რომ სასკოლო განრიგმა განამტკიცოს და წახალისოს მულტიკულტურალიზმი; ახალ სამხრეთ უელსის შტატში სასკოლო სასწავლო გეგმა ორიენტირებულია რასიზმის წინააღმდეგ და მასში გაერთიანებულია ლტოლვილთა მხარდაჭერის პროგრამები. ასევე აღსანიშნავია, რომ ავსტრალიის მთავრობამ შექმნა ონლაინ პორტალი - „გავხადოთ ავსტრალია მულტიკულტურული“, რომელზეც განთავსებულია მულტიკულტურული განათლების რესურსები.

3. ეთნიკური წარმომადგენლების ჩართვა მედია ლიცენზირებაში

ავსტრალიის სამაუწყებლო კორპორაცია იმართება ავსტრალიის 1983 წლის სამაუწყებლო აქტით. ამ აქტის მე-6 ნაწილში ვკითხულობთ, რომ სამაუწყებლო სისტემამ ხელი უნდა შეუწყოს იმგვარი პროგრამების არსებობას, რომლებიც გააძლიერებს ეროვნულ იდენტობას და ასახავს ავსტრალიის საზოგადოების კულტურულ მრავალფეროვნებას. ასევე ამ აქტით გარანტირებულია ანტი-დისკრიმინაციული მიდგომა, როდესაც სამაუწყებლო კომპანია ახდენს ახალი თანამშრომლების მიღებას.

ავსტრალიის მთავრობა აფინანსებს სპეციალურ სამაუწყებლო მომსახურებების სააგენტოს, რომელიც ქვეყნის მთავარი მულტიკულტურული და მულტილინგვური მაუწყებელია. ის მოიცავს სამაუწყებლო, რადიო და ონლაინ კომპონენტებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ

სამაუწყებლო სააგენტომ 1975 წელს დაიწყო ფუნქციონირება მხოლოდ ორი რადიო სადგურით. დღესდღეობით კი ეს რადიო არის ყველაზე მულტილინგვური მსოფლიოში, რომელიც ახალ ამბებს 68 ენაზე გადმოსცემს.

სააგენტოს სატელევიზიო გადმოცემა წლების მანძილზე გაფართოვდა და ამჟამად რამდენიმე სატელევიზიო სადგურს მოიცავს, რომლებიც ახალ ამბებს 60 ენაზე გადმოსცემენ. სააგენტოს დაფინანსების 80% სამთავრობო წყაროდან მოდის.

1986 წელს ავსტრალიის მთავრობამ გამოთქვა სურვილი სპეციალური სამაუწყებლო სისტემისა და ავსტრალიის სამაუწყებლო სისტემის შერწყმის შესახებ, მაგრამ ეს გეგმა მიტოვებულ იქნა მას შემდეგ, რაც ქვეყანაში ეთნიკურმა უმცირესობებმა გააპროტესტეს აღნიშნული გადაწყვეტილება.

4. გათავისუფლება რელიგიური სამოსის ტარების შეზღუდვებისაგან გათავისუფლება რელიგიური სამოსის შეზღუდვების ტარებისგან ბოლო რამდენიმე ათწლეულია ნელ-ნელა აღმოცენდა, რაც ძირითადად საზოგადოებიდან წამოსული მოთხოვნის შესაბამისად მოხდა. თუმცა ცალკეულ შტატებში არსებულ სკოლებში კვლავ რჩება ტრადიციული სამოსით სიარული პრობლემად.

5. ორმაგი მოქალაქეობის დაშვება

2009 წლამდე ავსტრალიის მოქალაქეები, რომლებიც მიიღებდნენ სხვა ქვეყნის მოქალაქეობას, ავტომატურად კარგავდნენ ავსტრალიის მოქალაქეობას.

2009 წლიდან ქვეყანაში მოქმედებს ორმაგი მოქალაქეობის პრინციპი.

6. ეთნიკური ჯგუფების ორგანიზაციების დაფინანსება კულტურული ღონისძიებების მხარდასაჭერად

1960-1970 იან წლებში ავსტრალიაში მოქმედებდა საგრანტო და დახმარების პროგრამები, რომლებიც იმიგრანტებისა და ლტოლვილებისათვის იყო განკუთვნილი.

1998 წელს კიდევ ერთი პროგრამა „ჰარმონიული ცხოვრება“ ამოქმედდა, რომელიც ასევე დახმარებას ითვალისწინებდა იმიგრანტებისა და ლტოლვილთა ჯგუფებისათვის.

ეს პროგრამა კი წარმატებით იქნა კიდევ ერთხელ გაგრძელებული ახალი პროგრამით, რომელიც 2007 წლიდან მოქმედებს.

აღსანიშნავია ასევე, რომ ავსტრალიის იმიგრაციისა და მოქალაქეობის დეპარტამენტი ახორციელებს პროგრამას „მრავალფეროვანი ავსტრალია“. ამ პროექტით ხდება როგორც პატარა პროექტების (სპორტული ღონისძიებები, ვორქშოფები, ახალგაზრდული ჩართულობის აქტივობები). გარდა ზემოაღნიშნული მცირე პროექტებისა, პროგრამა ითვალისწინებს დიდი

თანხების გამოყოფას უფრო მასშტაბური და გრძელვადიანი პროექტებისათვის. ამ გრანტის სუსტი მხარე არის ის, რომ ეთნიკური ჯგუფების გარდა მასში მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ სხვადასხვა ორგანიზაციებს. ასევე დაფინანსება ხდება სხვადასხვა მიმართულებით და არამარტო კულტურული აქტივობების.

ქვეყანაში ასევე არის იმიგრაციისა და მოქალაქეობის დეპარტამენტის კიდევ ერთი პროგრამა, რომლის უშუალო მიზანს წარმოადგენს იმ ორგანიზაციების მხარდაჭერა, რომლებსაც ორიენტაცია ავსტრალიაში ახალჩამოსულთა ინტეგრაციის ხელშეწყობისაკენ აქვთ აღებული.

7. ორენოვანი (ბილინგვური) განათლების დაფინანსება

ენების ეროვნული პოლიტიკა ქვეყანაში 1987 წელს იქნა წარმოდგენილი. 1990-იან წლებში კი ქვეყანაში იყო განსაკუთრებული მცდელობა ენების ცოდნის ხარისხის გაუმჯობესების მიმართულებით. განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულ იქნა ე.წ. „სავაჭრო ენებზე“. ეს მიდგომა ასახულ იქნა 1991 წელს მიღებულ ავსტრალიის ენისა და წერა-კითხვის პოლიტიკის დოკუმენტში.

ავსტრალიის სკოლებში განათლების შესახებ 2005 წელს მიღებული ეროვნული დოკუმენტიც განსაკუთრებულად უსვამს ხაზს ინგლისურის გარდა სხვა ენების შესწავლის მნიშვნელობას. ზოგიერთი ამ პროგრამათაგანი საშუალო სკოლებში ისწავლება, მაშინ როცა სხვები მხოლოდ ეთნიკურ სკოლებშია წარმოდგენილი. ეს პროგრამები მოიცავს არა მარტო ენის სწავლებას, არამედ კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნებასაც.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ენობრივი განათლება არის სახელმწიფოს და ადგილობრივი მთავრობების უშუალო პასუხისმგებლობა, ენების სასკოლო პროგრამის მეშვეობით ფედერალურმა მთავრობამ 2005-2008 წლებში გამოყო 110 მილიონი ამერიკული დოლარი, რათა დახმარებოდა შტატებს აზიური, ევროპული და ადგილობრივი ავსტრალიური ენის პროგრამების სკოლებში დანერგვაში.

8. პოზიტიური ქმედებები დაუცველი იმიგრაციული ჯგუფებისადმი

ავსტრალიას აქვს კანონმდებლობა, რომელიც იცავს სხვადასხვა რასის, უმცირესობათა წარმომადგენლებს დისკრიმინაციისაგან, ესაა 1975 წლის რასობრივი დისკრიმინაციის შესახებ აქტი. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ეთნოკულტურული ჯგუფებისათვის პოზიტიური ქმედებები და შეღავათები პირველად წარმოდგენილ იქნა 1980-იანი წლების ბოლოს ფედერალურ დონეზე. 1987 წლის თანაბარი დასაქმების შესაძლებლობათა აქტი ავსტრალიის საჯარო სექტორისაგან მოითხოვს, რომ დანერგონ თანაბარი დასაქმების შესაძლებლობების პოლიტიკა ქალებისათვის და

უმცირესობებისათვის, რომლებშიც იგულისხმება არა-ინგლისურად მოლაპარაკე იმიგრანტები.

4.3. მულტიკულტურალიზმის და კულტურული მრავალფეროვნების საკითხისადმი მიდგომა საქართველოში

საქართველოსთვის მულტიკულტურალიზმის საკითხი საკმაოდ მნიშვნელოვანია. ჩვენს ქვეყანას სხვა კულტურებთან თანაარსებობის დიდი გამოცდილება ოდითგანვე აქვს. საქართველოში კულტურული მრავალფეროვნება პირველ რიგში საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობით იყო განპირობებული. მოგვსენებათ უძველესი აბრეშუმის გზის ერთ-ერთი განშტოება საქართველოზე გადიოდა, რაც სხვადასხვა კულტურათა თავმოყრას იწვევდა ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით კი დიდ ქალაქებში. ამის გამო, თბილისი ოდითგანვე მულტიკულტურული იყო. ისტორიის განმავლობაში, ქართულ კულტურას ერწყმოდა არაბული, ბერძნული, რუსული, იტალიური და სხვა კულტურები. ეს ყველაფერი ზოგჯერ საქართველოს დაპყრობით იყო განპირობებული, როდესაც დამპყრობლები ძალით ცდილობდნენ ქართული კულტურის მოსპობას, ქართველთა ანექსიას და საქართველოს ტერიტორიაზე თავიანთ ხალხებს ასახლებდნენ. ჩამოსახლებული მოსახლეობის ადათები ეთვისებოდა ადგილობრივ კულტურას და დროთა განმავლობაში ყალიბდებოდა სახეცვლილი წეს-ჩვეულებები. საქართველოში მართლმადიდებლური რელიგიის გვერდით ღვთისმსახურება ადესრულება მუსლიმთა, კათოლიკეთა, გრიგორიანთა და სხვათა მიერ. ასევე, საქართველოში არსებობს სხვადასხვა სექტა.

ჩვენი ქვეყანა ლინგვისტური მრავალფეროვნებითაც გამოირჩევა. საქართველოს სახელმწიფო ენებია ქართული და აფხაზური (აფხაზეთის ავტონომიურ ტერიტორიაზე). ქართულად, საქართველოს ოფიციალურ ენაზე, საუბრობს მოსახლეობის 71%, რუსულად-9%, სომხურად-7%, აზერბაიჯანულად-6%, ხოლო 7% სხვა ენებზე.

საქართველოს ეთნიკური მრავალფეროვნება ასახულია საქართველოს განათლების სისტემაშიც. ჩვენს ქვეყანაში დაახლოებით 72 ათასი ეთნიკურად არაქართველი მოსწავლეა, რომელთაგან 67 953 მოსწავლე, ანუ, დაახლოებით 94%, არაქართულენოვან სკოლებში (წმინდა ან შერეულ ენობრივ სექტორებში) სწავლობს. ანალოგიური ვითარებაა მასწავლებლებთან მიმართებითაც. არაქართულენოვანი სკოლების მასწავლებელთა 95%-ზე მეტი მოსახლეობის კომპაქტურად განსახლების ადგილებში ეთნიკურად არაქართველია და პირიქით, ქართულენოვანი სკოლის მასწავლებელთა უმრავლესობა ეთნიკურად ქართველია. (საქართველოს განათლებისა და

მეცნიერების სამინისტრო, www.mes.gov.ge)

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ეთნიკურმა, რელიგიურმა და კულტურულმა მრავალფეროვნებამ, რომელიც საქართველოსთვის, თავისი მდებარეობიდან გამომდინარე, ისტორიულად დამახასიათებელი რეალობა იყო, ახლებური გააზრება მოითხოვა. ჯერ კიდევ „პერესტროიკის“ წლებში „საბჭოთა ხალხთა ძმობისა და მეგობრობის“ რიტორიკამ თანდათან ადგილი დაუთმო ეთნიკურ დაპირისპირებებსა და წინააღმდეგობებს, რომლებმაც თავი იჩინა მაშინვე, როგორც კი სახელმწიფოს სადამსჯელო ფუნქცია შესუსტდა. კავკასიაში ვითარება გაართულა ერთმანეთის მიყოლებით აღმოცენებულმა ეთნო-პოლიტიკურმა კონფლიქტებმა, რომელთაგან ორი საქართველოში - აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში მიმდინარეობდა. კონფლიქტურმა მეხსიერებამ გადაფარა თანაარსებობის, დიალოგისა და საერთო წარსულის ხანგრძლივი გამოცდილება.

ახალი ვითარების გააზრებას გარკვეული დრო დასჭირდა. თანდათან გაცნობიერდა ეთნიკურიდან სამოქალაქო ნაციონალიზმზე გადასვლის, სამოქალაქო ინტეგრაციის აუცილებლობა, რაც გულისხმობს სახელმწიფოს ყველა მოქალაქის თანასწორობასა და ერთიანობას, მიუხედავად მათი ეთნიკური, რელიგიური და კულტურული იდენტობისა. 2000-იანი წლების დასაწყისში პოლიტიკური ელიტის მიერ წარმოდგენილ იქნა „მრავალ-ეთნიკური ქართველი ერის“ ცნება, ხოლო ლოზუნგი „მრავალფეროვნება ჩვენი სიმდიდრეა“ საზოგადოებისადმი მიმართულ გზავნილად იქცა.

წლების განმავლობაში საქართველოში ხორციელდება არაერთი პროგრამა და პროექტი, რომელიც მიმართულია ეთნიკურ და რელიგიურ უმცირესობათა ინტეგრაციისაკენ. მიუხედავად ამისა უამრავი პრობლემა არსებობს განათლების, კულტურის, დასაქმების, უმცირესობათა პოლიტიკურ და სამოქალაქო პროცესებში ჩართულობის კუთხით და ასევე ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების მიმართ ტოლერანტობის თვალსაზრისით.

საქართველოში მულტიკულტურალიზმის კონსტიტუციური და საკანონმდებლო განმტკიცების მიმართულებით გადადგმულ მნიშვნელოვან ნაბიჯად შეგვიძლია უპირველეს ყოვლისა მივიჩნიოთ 2006 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ „ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის შესახებ ევროპული ჩარჩო კონვენციის“ რატიფიცირება, რომლითაც ქვეყანამ საერთაშორისო თანამეგობრობის წინაშე ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელთა დაცვის, მათი იდენტობის შენარჩუნებისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ვალდებულება აიღო. 2017 წელს

საქართველომ კონცეფციის 25-ე მუხლის შესაბამისად წარადგინა მესამე ანგარიში „ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის შესახებ.“ ამ ანგარიშში დეტალურადაა მოცემული საქართველოს მთავრობის მიერ განხორციელებული ქმედებები უმცირესობათა დაცვის ევროპული ჩარჩო კონვენციის ოპერატიული ნაწილის მუხლების მიხედვით. ამ მუხლებიდან განსაკუთრებით საინტერესოა მუხლი 5 – „მხარეები იღებენ ვალდებულებას შეუქმნან აუცილებელი პირობები იმ პირებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობას, მათი კულტურის შენარჩუნებისა და განვითარებისათვის და მათი თვითმყოფადობის ძირითადი ელემენტების, კერძოდ რელიგიის, ენის, ტრადიციებისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისათვის. იმ ზომებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე, რომელთა მიღებაც ხდება მათი ზოგადი ინტეგრაციული პოლიტიკის შესაბამისად. მხარეებმა თავი უნდა შეიკავონ ისეთი პოლიტიკისა და პრაქტიკის განხორციელებისაგან, რომელიც მიზნად ისახავს ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლების ასიმილაციას მათი სურვილის წინააღმდეგ და უნდა დაიცვან ეს პირები ნებისმიერი ქმედებისაგან, რომელიც მიზნად ისახავს ამგვარ ასიმილაციას“. (საქართველოს მესამე ანგარიში ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის შესახებ ევროპული ჩარჩო კონვენციის 25-ე მუხლის 2 პარაგრაფის შესაბამისად. 2017 წლის 30 მარტი).

2005 წელს, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების საფუძველზე, დაწყებულ იქნა მუშაობა „შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნულ კონცეფციაზე“, რომლის მუშაობაშიც ჩართული იყვნენ საქართველოს პარლამენტის წევრები, სახალხო დამცველი, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები და არასამთავრობო ორგანიზაციები. აღნიშნული კონცეფცია 2009 წლის 8 მაისს იქნა საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული. კონცეფცია განსაზღვრავდა სახელმწიფო სტრატეგიას და ამოცანებს ექვსი მიმართულებით: კანონის უზენაესობა, განათლება და სახელმწიფო ენა, მედია ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, პოლიტიკური ინტეგრაცია და სამოქალაქო მონაწილეობა, სოციალური და რეგიონალური ინტეგრაცია, კულტურა და თვითმყოფადობის შენარჩუნება. ამავე, კონცეფციაში ვკითხულობთ, რომ მის ძირითად მიზნებს წარმოადგენს: „ტოლერანტობისა და ურთიერთპატივისცემის გარემოს შექმნა საქართველოში მცხოვრებ ყველა პირს შორის; ეროვნული უმცირესობებისათვის განათლების ყველა საფეხურის თანაბარი ხელმისაწვდომობისა და ზოგადი განათლების სფეროში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების უზრუნველყოფა; აუცილებელი პირობების შექმნა ეროვნული უმცირესობების კულტურის შენარჩუნებისა და განვითარებისათვის, მათი თვითმყოფადობის ძირითადი ელემენტების, კერძოდ რელიგიის, ენის, ტრადიციებისა და

კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისათვის”. (შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნულ კონცეფცია. 2005 წელი).

2009 წელს მთავრობამ მიიღო პირველი ყოვლისმომცველი დოკუმენტი, რომელიც არეგულირებდა უმცირესობათა მიმართ პოლიტიკას და განსაზღვრავდა სახელმწიფოს ინსტიტუციურ ჩარჩოს, აღნიშნული დოკუმენტი წარმოადგენს მთავრობის დადგენილებას სახელწოდებით „ტოლერანტობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფცია“, სადაც გაწერილი იყოს ზოგადი სამთავრობო მიზნები და ამოცანები უმცირესობათა დაცვის და ინტეგრაციის მიმართულებით და ასევე რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია შემუშავებულ იქნა ხუთწლიანი სამთავრობო სამოქმედო გეგმა, რომელშიც სხვადასხვა უწყებების მიხედვით გადანაწილდა შესაბამისი პასუხისმგებლობები და ვალდებულებები. ამას გარდა, სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ინიციატივით და კოორდინირებით ჩამოყალიბდა უწყებათაშორისი სამთავრობო კომისია, რომელიც აერთიანებს ყველა რელევანტურ სამინისტროსა და უწყებას იმ მიზნით რათა უზრუნველყოფილ იქნას სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული აქტივობების ეფექტური შესრულება.

საქართველოს ამჟამინდელი მთავრობის ფუნქციონირების დროს უმცირესობათა ინსტიტუციური მართვის სფეროში მიღებული მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება იყოს პოლიტიკის გამიჯვნა ეთნიკურ უმცირესობებსა და რელიგიურ უმცირესობებს შორის. ეთნიკურ უმცირესობათა ინტეგრაციის კომპონენტს როგორც აღნიშნეთ კოორდინაციას უწევს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში, მთავრობის სხვა სტრუქტურებიც სწორედ ამ უწყების კოორდინაციის ქვეშ მოქმედებენ. რაც შეეხება რელიგიურ მრავალფეროვნებას და რელიგიურ უმცირესობათა პრობლემატიკას, ამ სფეროს კურირებას და კოორდინაციას უწევს რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო, რომელიც მთავრობის განკარგულებით 2014 წელს შეიქმნა და ევალუა სახელმწიფოს რელიგიური პოლიტიკის მართვა. 2015 წლის მანძილზე სააგენტოს ძირითადი საქმიანობა მოიცავდა შემდეგ საკითხებს: ინტერ-რელიგიური ჩართულობის უზრუნველყოფა, რელიგიური უმცირესობებისათვის საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის დროს მიყენებული ზიანის ნაწილობრივი და სიმბოლური ანაზღაურების მიზნით ფინანსური მხარდაჭერის განხორციელება, რელიგიური უმცირესობებისათვის საკულტო ნაგებობების გადაცემის საკითხების შესწავლა და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღება.

ეთნიკურ უმცირესობას მიკუთვნებული პირების კულტურული თვითმყოფადობის

განვითარების ხელშეწყობის მიმართულებით შეგვიძლია გამოვყოთ საქართველოს მთავრობის მიერ 2016 წლის 1 ივლისს დამტკიცებული „კულტურის სტრატეგია 2025“, რომელიც შემუშავებულ იქნა საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ. დოკუმენტის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა „კულტურაზე წვდომა და კულტურული მრავალფეროვნება“. მიზნის მისაღწევად კი დაისახა ისეთი ამოცანები, როგორცაა ეთნიკურ უმცირესობათა კულტურული და შემოქმედებითი ინიციატივების მხარდაჭერა და სხვადასხვა ღონისძიებების ორგანიზება მათი ჩართულობით.

აღსანიშნავია ასევე სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგია, რომელიც 2015 წელს იქნა დამტკიცებული საქართველოს მთავრობის მიერ. სტრატეგიის მიზანს წარმოადგენს სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის უზრუნველყოფა, რათა საქართველოს მოქალაქეებმა, განურჩევლად მათი ეთნიკური წარმომავლობისა, თავიანთი წვლილი შეიტანონ ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში, პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, დემოკრატიულად განვითარების პროცესში. დოკუმენტის გრძელვადიანი მიზნებია: „ეთნიკურ უმცირესობათა წარმომადგენლები თანაბრად და სრულფასოვნად მონაწილეობენ სამოქალაქო და პოლიტიკურ ცხოვრებაში; ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისათვის შექმნილია თანაბარი სოციალური და ეკონომიკური პირობები და შესაძლებლობები; ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისათვის ხელმისაწვდომია ხარისხიანი განათლება ყველა დონეზე და გაუმჯობესებულია სახელმწიფო ენის ცოდნა; შენარჩუნებულია ეთნიკურ უმცირესობათა კულტურა და წახალისებულია ტოლერანტული გარემო.“ დოკუმენტის განახლებული ვერსია საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებულ იქნა 2015 წელს, სტრატეგიის კონცეპტუალური ნაწილის გარდა მოქმედებს ასევე ხუთწლიანი სამოქმედო გეგმა. აღნიშნული დოკუმენტი უშუალო გაგრძელებას წარმოადგენს საქართველოს მთავრობის მიერ 2009 წელს ინიცირებული შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფციისა. დოკუმენტის შემუშავება და ახალი სამოქმედო გეგმის დასახვა ერთმნიშვნელოვნად პოზიტიურად იქნა შეფასებული როგორც ადგილობრივი, ასევე საერთაშორისო ექსპერტების მიერ. სახელმწიფო სტრატეგიაში წარმოდგენილია სახელმწიფოს ზოგადი ხედვა სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის მიმართულებით, დოკუმენტის ზოგადი მიზანი კი გულისხმობს საზოგადოების თითოეული წევრის კულტურული ფასეულობების და იდენტობის დაცვას. სამოქალაქო ინტეგრაცია კი აღქმულია, როგორც ყველა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლისათვის სრულფასოვანი მონაწილეობისათვის სათანადო

პირობების შექმნა.

სახელმწიფოს ახალი ხედვით სტრატეგიული მიზნები ოთხი ძირითადი მიმართულების გარშემოა გაერთიანებული. ეს სტრატეგიული მიმართულებებია: თანაბარი და სრულფასოვანი მონაწილეობა სამოქალაქო და პოლიტიკურ ცხოვრებაში; თანაბარი სოციალური და ეკონომიკური პირობების და შესაძლებლობების შექმნა; ხარისხიანი განათლების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და სახელმწიფო ენის ცოდნის გაუმჯობესება; ეთნიკურ უმცირესობათა კულტურის შენარჩუნება და ტოლერანტული გარემოს უზრუნველყოფა. სტრატეგიის სამოქმედო გეგმაში კი გაწერილია ხუთი წლის მანძილზე სხვადასხვა კონკრეტული ღონისძიებების ჩამონათვალი შესაბამისი პასუხისმგებელი უწყებების მითითებით. სტრატეგიით ასევე გათვალისწინებულია ყოველი კალენდარული წლის ბოლოს შემდეგი წლის მანძილზე განსახორციელებელი ერთწლიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავებაც.

სტრატეგიის მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენს ისეთი საკითხების გათვალისწინება, როგორებიცაა მცირერიცხოვან და მოწყვლად ეთნიკურ უმცირესობათა მხარდაჭერა. დოკუმენტით სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას, რომ მოახდენს მცირერიცხოვან და მოწყვლად ეთნიკურ ჯგუფთა საგანმანათლებლო და სამართლებრივი საჭიროებების დაკმაყოფილებას, ასევე ამ ჯგუფების ენების სწავლების დანერგვას სასწავლო დაწესებულებებში. სტრატეგიის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი სიახლეა გენდერული ასპექტების გათვალისწინება, კერძოდ სახელმწიფოს ვალდებულებას წარმოადგენს ეთნიკურ უმცირესობას მიკუთვნებულ ქალთა უფლებების დაცვა, ასევე მათი საჭიროებებისა და ინტეგრაციის უზრუნველყოფა.

ეთნიკურ უმცირესობათა მონაწილეობის პოლიტიკურ შემადგენელს რაც შეეხება სამოქალაქო ჩართულობისაგან განსხვავებულ მდგომარეობას ვაწყდებით. მართალია აღნიშნული საკითხი ტოლერანტობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნულ კონცეფციასა და სამოქმედო გეგმაში ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად დასახელებული, თუმცა რეალურ ქართულ პოლიტიკურ სივრცეში ეთნიკურ უმცირესობათა ინტეგრირება ადეკვატური ხარისხით არ არის რეალიზებული. იმ ქვეყნების უმეტესობაში, რომლებიც მულტიკულტურალიზმს აღიარებენ უმცირესობათა ჩართულობის უზრუნველყოფელი მთელი რიგი პრაქტიკული მექანიზმები არის დანერგილი, რომელთაც ხშირ შემთხვევაში პოზიტიური დისკრიმინაციის ხასიათი გააჩნია, კერძოდ ასეთ ღონისძიებებს შორის მოიაზრება ეთნიკურ უმცირესობათა ინტერესების გამომხატველი პოლიტიკური პარტიების არსებობა, როგორც პარლამენტში, ასევე ადგილობრივ წარმომადგენლობით ორგანოებში ეთნიკურ უმცირესობათა გარანტირებული

წარმომადგენლობის არსებობა კვოტირების პრაქტიკის დანერგვით, პოლიტიკური პარტიებისათვის წამახალისებელი შეღავათების დაწესება ეთნიკურ უმცირესობათა საარჩევნო სიებში წამოყენების სანაცვლოდ და სხვა.

საქართველოში არსებული სამართლებრივი და პოლიტიკური პრაქტიკა უკანასკნელი წლების მანძილზე არ არის ორიენტირებული მსგავსი საშეღავათო ქმედებების ინიცირებისაკენ, შესაბამისად ეთნიკურ უმცირესობათა მონაწილეობა და ჩართულობა ზოგად სახელმწიფოებრივ პოლიტიკურ პროცესებში დამოკიდებულია არა დამკვიდრებულ ინსტიტუციურ მექანიზმებზე და საშეღავათო პოლიტიკაზე არამედ პოლიტიკურ პარტიათა და სხვადასხვა პოლიტიკურ ლიდერთა გადაწყვეტილებაზე, რაც მათ კეთილ ნებას უკავშირდება. პოლიტიკურ არენაზე ეთნიკურ უმცირესობათა არსებობას, რომ გადავავლოთ თვალი აღმოჩნდება, რომ მხოლოდ პოლიტიკური ნების არსებობა არასაკმარისია უმცირესობათა პოლიტიკური ინტერესების სხვადასხვა სახელისუფლებლო შტოებში ასახვის თვალსაზრისით.